

תפארת ראדזין

יוצא לאור על ידי מרכז מוסדות חסידי ראדזין
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ב"ה גיליון ט"ו בשבט [ראש השנה לאילנות] תשפ"ד

תוכן הענינים

דברי תורה מכ"ק אדמו"ר שליט"א בעניין ברכת על הפירות [3]

לקט אמרים מאת רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין

בענייני ט"ו בשבט והמסתעף [6]

כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל בחלוקת פירות בט"ו בשבט

טיש חמשה עשר בשבט תשס"ח

דברי תורה

מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

בעניין מעלת פירות ארץ ישראל

ונוסח ברכה אחת מעין שלש על שבעת המינים

נאמר בשולחן פירות לרגל יום ט"ו בשבט

סח בקדשו כ"ק מרן אאמו"ר זצ"ל:

הרבי מגור בעל "אמרי אמת" זי"ע, ידוע היה כמי שחיבת ארץ ישראל נטועה בליבו ומפעמת ברוחו, ובעצמו נסע לארץ ישראל וביקר בה לפני המלחמה כמה פעמים.

פעם אירע הדבר באיש מחסידיו ששב מארץ ישראל, כשנכנס אל הרבי פנימה הגיש לפניו טס עם פירות, וציין באוזני הרבי, שפירות אלו הינם פירות ארץ ישראל. חשב האיש, כי לבטח הרבי ישמח בפירות אלה, החשובים בעיניו מאוד.

הרבי לקח את הפירות מידי חסידו, אולם הדגיש באוזני החסיד, כי פירות ארץ ישראל עיקר חשיבותם באה לידי ביטוי בעת שאוכלים אותם בארץ ישראל גופה.

והוכיח הרבי זאת, מן הגמרא במסכת סוטה:

הגמרא במסכת סוטה¹ שואלת בשם רבי שמלאי, לשם מה נתאוה משה רבנו להיכנס לארץ ישראל זכי לאכול מפריה הוא צריך?? משיבה על כך הגמרא, כי משה רבנו נתאוה להיכנס לארץ ישראל בכדי לקיים שם את המצוות התלויות בארץ, כגון תרומות ומעשרות ושביעית וכדומה. עד כאן הם דברי הגמרא, שם.

ולכאורה יש להבין, מהי ההווה-אמינא של הגמרא, כי משה רבנו נתאוה להיכנס לארץ ישראל כדי לאכול מפריה, כלום פירות לאכילה חסרו לו למשה רבנו?

אלא מובא בשם האריז"ל, כי פירות ארץ ישראל הינם סגולה ליראת שמים. לכן שואלת הגמרא על משה רבנו זכי לאכול מפריה הוא צריך?? שכן משה רבנו היה אומר להם לישראל יעֲתָה יִשְׂרָאֵל, מָה הִי אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמָךְ, כִּי אֲסַדְלִיךָ אֶת־הָאֱלֹהֶיךָ² ועל כך מצינו שאלה בגמרא³ 'אטו יראת שמים, מילתא זוטרתא היא?!

¹ דף יד, ע"א.

² דברים י"ב.

[=כלום יראת שמים דבר קטן הינו, עד שמשה רבנו שואל אותם 'מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה'?? על כך משיבה הגמרא, אכן, לגבי משה מילתא זוטרתי היא! =לגבי משה, יראת שמים הינה דבר של מה בכך! רואים אפוא, שאצל משה רבנו, יראת שמים הייתה אצלו בבחינת 'דבר קטן', הלכך אין מסתבר לומר שמשה רבנו ביקש להיכנס לארץ ישראל כדי לאכול מפרייה ולזכות בכך ליראת שמים. וזהו שהגמרא הקשתה בלשון תמיהה 'וכי לאכול מפרייה הוא צריך'?! עד כאן מדברי האריז"ל.

הטעים מרן בעל 'אמרי אמת':

לכאורה מה עצם השאלה, הלוא אף אם 'לאכול מפרייה הוא צריך' אין זקוק לשם כך משה רבנו להיכנס בעצמו לארץ ישראל, אלא אפשר שייכנס אחר ויביא עבורו משם 'פירות ארץ ישראל'?? מכאן ראייה, שסגולת 'פירות ארץ ישראל' הינה רק באם אוכלים אותם בארץ ישראל, לכן שאלת הגמרא הינה במקומה זכי לאכול מפרייה הוא צריך'??

עד כאן היו דברי הרבי בעל 'אמרי אמת', בהסבירו לחסיד למה אינו מרבה בשמחה על דבר הפירות שהביא לו.

*

כל זאת כאמור, סיפר בקדשו תחת אחד השיחים, כ"ק מרן אאמו"ר זצ"ל.

והנה, לאחר ההתבוננות, נראה בס"ד כי דבר זה, האם סגולת 'פירות ארץ ישראל' הינה רק כשאוכלים אותם בארץ ישראל, או גם כשאוכלים מהם בחו"ל – במחלוקת שנוי, ויש פנים בדבר לכאן ולכאן.

הנה בטור אורח חיים [סימן רח] מובא נוסח ברכה אחת מעין שלש שאומרים על שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל [=חיטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית ותמר], שיש אומרים בה זנאכל מפרייה ונשבע מטובה, וכתב בספר המצוות שאין לאומרו, שאין לחמוד הארץ בשביל פרייה וטובה, אלא כדי לקיים המצוות התלויות בה, עד כאן. ובהלכות גדולות ישנו, ואדוני הרא"ש לא היה אומר, ע"כ דברי הטור.

על כך כותב הבית יוסף:

"נראה שטעמו [=של מי שאומר] מפני שמה שאנו אומרים זנאכל מפרייה ונשבע מטובה אין התכלית בשביל האכילה אלא מה שאומר אחר כך זנברכך עליה בקדושה ובטהרה הוא התכלית, אלא דמשום דברכה אתיא מפני האכילה, הוא אומר זנאכל מפרייה ונשבע מטובה, עכ"ל בית יוסף.

"ויש אומרים ונאכל מפרייה ונשבע מטובה, ואין לאמרה" [טור]. תימה, הלא קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה, היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ.. ועל כן ניחא שאנו מכניסים בברכה זו 'זנאכל מפרייה ונשבע מטובה', כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה", עכ"ל הב"ח.

רואים מזאת, כי 'בית יוסף' סובר שעיקר מעלת פירות ארץ ישראל אינה בעצם פירותיה, שאין התכלית בשביל האכילה גרידא אלא העיקר במה שמברכים עליהם בארץ ישראל 'זנברכך עליה בקדושה ובטהרה', שבוזה מתעלים על ידי פירות הארץ, כשמודים על אכילתם 'בקדושה ובטהרה' כאמור. ואלו הב"ח סובר, שיש בעצם אכילת הפירות הללו מעלה שכן 'באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה', כלשונו ז"ל.

נמצא אפוא, כי דבר זה, האם יש מעלה באכילת פירות ארץ ישראל גם בחוץ לארץ, במחלוקת הינו שנוי בין ב"י לב"ח. שלפי ב"י, עיקר מעלת הפירות אינה בגלל היותם פירות א"י, אלא בשביל שאנו מברכים עליה 'בקדושת ובטהרה' ומצד שהברכה נעשית בקדושת הארץ. אכן לפי הב"ח, מעלת פירות ארץ ישראל ספונה בתוך הפירות עצמם, בגין היותם פירות א"י.

ואם כן, יש נפקא מינה בין השיטות, באופן שאוכלים פירות א"י בחו"ל. שלפי דעת הב"ח, יש בעצם הפירות קדושת הארץ, ולכן הדין כשאוכלם בחוץ לארץ יש בהן מעלה של קדושת הארץ. מה שאין כן לפי הב"י, שמעלת פירות אלו הינו לפי שמברכים עליה 'בקדושה ובטהרה', אם כן זה אינו אלא כשאוכלם בארץ ישראל ומברך עליהם שם, וזוהי כסברת אדמו"ר בעל 'אמרי אמת' כנ"ל. [=ועיין מחלוקת רבנו יונה ורשב"א בפירות הבאים מארץ ישראל לחו"ל, אם צריך לשנות ולברך עליהם 'על הארץ ועל פירותיה', או שיברך 'על הארץ ועל הפירות', ואולי תלוי גם כן בזה.

ולהעיר עוד, שבנוגע לעצם הוצאת פירות ארץ ישראל לחו"ל מצינו בגמרא לאמור:⁴ "ת"ר, אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש, כגון יינות ושמנים וסלתות". והטעם לכך, מפני יישוב א"י, ושלא יפקיעו השערים בשביל זה, וכן פסק בשו"ע חו"מ בסי' רלא סכ"ו. אכן עיין סמ"ע שם; וישנו גם היתר באם יש רב תבואה בא"י, ואין חשש שיפקעו השערים בשביל זה. ואכמ"ל בזה]

⁴ בבא בתרא צ, ב.

ליקוטי דברי תורה

מאת רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא-ראדזין

"פִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה" [דברים כ, יט]

האדם – מסביר רבנו 'אורחות חיים' זי"ע – כמוהו כאילן הגדל בשדה.

כשם שאילן הינו קומה שלימה המורכב מן סך חלקיו השונים: עלים, ענפים, שריגים, ניצנים ופירות, כל אחד מן החלקים הללו תפקיד שונה לו, אבל כולם מיוחדים ומיועדים בסופו של דבר לקיום ושגשוג אותו 'עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי'.

כך 'האדם' שברא היוצר כל, הינו מכונה ומערכה בעלת שיעור קומה שלימה, המורכבת מן רמ"ח איברים ושס"ה גידים, שבהם לא הרי הידיים כהרי הראש, ולא הרי רגליים כהרי הלב, ולא הרי שניהם כמערכות הנשימה ואיברי העיכול שבאדם, ואף על פי כן כולם משרתים למערכת אחת, כל איבר ואיבר כפי תכונתו ומתכונתו המיוחדת.

כמו כן באילן ישנו גזע ושורש, שהינו מקור חיותו של אילן. כל חלקי האילן מקבלים יניקתם מהשורש והגזע: יש ניזון מן הגזע באורח ישיר, ויש במרוחק יותר, ומכל מקום הכול יונקים מאותו שורש, ומשמישים בסופו של דבר למטרה משותפת. העלים מגינים על האילן לבל יכמוש בפגעי מזג האוויר, הענפים מגדלים פירות ומעבירים אליהם באורח סדיר מלחלוחית הארץ ורכיבים החיוניים, הניצנים מגדלים את הפרח, שמוציא לבסוף את הפרי.

כך גם באדם: הראש הינו מלך האיברים, הימנו מסתעפים איבריו השונים של האדם, איבר ואיבר כפי מקומו ותפקידו בגוף. יש איברים קרובים לראש, דוגמת פרצוף האדם, העיניים והאוזניים, החוטם, הפה והלסת, למטה מהם נמצא הצוואר, החזה, וכן הלאה, עד לידינו של אדם ורגליו, הרחוקות מן הראש, אולם כל אלה הן כלי הפעולה של אדם, ומניעים הגוף ממקום למקום.

כן הדבר בסוגי הפעולות השונות שבהן עוסק האדם: ישנה 'תורה' שמקומה בראש ובפה; 'תפילה' שהינה בלב, וישנם למעשי המצוות שקיומם נעשה בידיים וברגליים. מאידך, ישנן פעולות אדם שנועדו לצורך קיום חיי הגוף ופרנסתו, אך בסופו של עניין תפקיד אחד ומשותף להן, שכן כולן נועדו בסופו של עניין לשרת לתכלית של עבודת השם יתברך וריבוי כבוד שמים.

[על פי: 'תפארת החנוכי' פרשת שלח, סוף ד"ה 'עניין המקושש']

כל ענף באילן – והיניקה שלו, כל אדם – והשפעה שלו

אומר מרן בעל "בית יעקב":

כשם שבאילן ישנם ענפים מענפים שונים, וכל ענף וענף יונק מעומק האילן באופן ובמידה שונה משל חברו, זה בכמות יניקה רבה וזה בכמות מועטה.

כך הדבר באדם עצמו, קיימים אצלו זמנים שונים ומדרגות שונות, פעמים שהיניקה שלו מוסיפה והולכת ופעמים שהיא פוחתת, הכול כפי האדם ולפי עבודתו. לכן לעולם אל יתייאש אדם, אלא יעשה את שלו ויצפה לישועת ה'.

[בית יעקב, פרשת בשלה, א]

*

החיבור לשורש ומקור החיות

רבנו "בית יעקב" מדגיש בדבריו את הצורך באדם להיות מחובר לשורש שלו.

שכן 'כאשר יחטוב אדם ענף מן שורש האילן, אף שיש בו עדיין לחלוחית וגדל מעט גם בתלוש – מכל מקום אין זאת נחשב ל'גידול' היות שעם היותו תלוש, עתיד הענף להתייבש! רק ענף שמחובר לאילן, רוחשת בו תמיד חיות ויניקה.

בכך מסביר רבנו לפסוק 'לא־יְהִיֶּה בָךְ עֵקֶר וְעֵקְרָה', 'עקר' מלשון 'עקור', שנעקר מן השורש ומתיישן עם הזמן החולף. הברכה היא, שישראל לפי שהם דבוקים בשורש לא יאפס כוחם, בניגוד לאומות שאין להן בסיס חיות עצמית.

[בית יעקב 'הכולל', פרשת עקב]

בגמרא [ר"ה יד.] מבואר, שביום ט"ו בשבט כבר יצאו רוב גשמי השנה והשרף עולה באילנות, הלכך נקבע יום זה כתחילת השנה, לעניין מעשרות ועוד.

רבנו 'בית יעקב' ב'ספר הזמנים' מוצא רמז בכך, לקדושה הנטועה בליבו של אדם, שיש בה תקווה להתחדשות אף כשנראה כאלו עבר עליה הכלח ויבש.

שכן זה דרכו של אילן, בניגוד לדרכו של 'ירק' שיש לזרעה בכל שנה מחדש ואין השתיל מתקיים, באילן השתיל מתקיים משנה לשנה, ובכל זמן מתחדשים פירותיו, כאשר השרף עולה באילנות ואז הענפים חונטים ומצמיחים פרי חדש.

כך היא אף דרכה של הקדושה, שהיא נטועה בלב כל איש יהודי מגזע האבות, ואף שהיא טמונה בעומק הלב ואינה ניכרת תמיד בצמיחתה, מכל

מקום כפעם בפעם 'שרף' שבה עולה ומציף הלבבות, ואזי נשקף לאותו אדם סיכוי להתחדשות של צמיחה ולבלוב ותקווה מחודשת לעשיית פירות, לפי שהשתיל במעמקים מוסיף להתקיים והינו רוחש חיים.

[ספר הזמנים' על הגדה של פסח, ד"ה מה שאוכלין ירקות]

במרביית השנים חל יום 'ט"ו בשבט' בשבוע שקוראים בו פרשת 'בשלח', שבה התורה מספרת אודות נסי קריעת ים-סוף. לפי 'בית יעקב', אין הדבר במקרה.

שכן באם ניקח 'אילן' הנטוע בקרקע ומגדל פירות, הנה האילן ממשיך ביניקתו מן הארץ כל העת ונמשכת לו תדיר חיות חדשה מן השורש הנטוע בקרקע, וזהו כוח הנותן לו חוסן ומחדשו כסדר. מאידך, באם ייכרת האילן, שוב לא תתווסף בו לחלוחית חדשה, וסופו ליבוש כליל. בסופו של דבר, הכול תלוי באם האילן מחובר לשורש ויונק הימנו בכל שעה, שאז אין חלה בו התיישנות.

והנה מה שנס 'קריעת ים סוף' נחשב בעיני הבריאה לנס ופלא, זהו לפי שהוא יוצא מגדר טבע העולם הרגיל בראיית הים כברייתו, הומה בגליו ומימיו סוערים. אך אליבא דאמת, אין מציאות ים 'רגיל' פחות נס מאשר 'קריעת הים', שכן הטבע כולו הינו מנפלאות הבורא! רק מכיוון שבני אדם מורגלים בראייתו, הלכך אין הטבע עושה עליהם רושם, מלבד באם יחול שינוי בולט ומהפכני בדפוסי הטבע, שאז מתפעלים בני האדם לאמור 'מה רבו מעשיך ה'!

גם ברי כי 'אדם הראשון' והבריות הקדמוניות, בשעה שהביטו לראשונה בים הסוער היה הדבר בעיניהם לנס ופלא כביר, ואילו היה הים נקרע לא היה הדבר בגדר 'נס' אצלם יותר מהים במצבו 'הרגיל', שמי שיכול כך יכול גם אחרת! רואים היו הבריות את הבריאה כמחוברת ליוצרה, ולכן כל דבר ודבר מחודש היה ונפלא בעיניהם. לא כן אצלנו שהכול 'מיושן' במסגרת 'הטבע' לכן איננו מתרגשים ממצויאותו, לבד מאשר בעידן נס כשקורה שינוי בטבע.

'נס קריעת ים סוף' מלמדנו אפוא, כי בניגוד למחשבת בני האדם ש'הטבע' הינו מצב קבוע וישן שנמשך במתכונתו מני בריאת שמים וארץ, האמת היא שהטבע מקבל יניקה מלמעלה בכל רגע ורגע כמאמר 'המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', כך שאין 'קריעת הים' נס גדול יותר מן מצבו התמידי של הים, והרי 'מי שאמר לשמן וידלוק, יאמר לחומץ וידלוק'!

זהו קו השייכות שבין 'ראש השנה לאילן' המתחדש תמיד ובין 'קריעת ים סוף'.

[בית יעקב, פרשת תזריע, אות ב]